

Obrazloženja nagrada u historiografiji za 2025. godinu

Nagrada „Ivan Lučić“ za životno djelo

- dodjeljuje se prof. dr. sc. don **SLAVKU KOVAČIĆU** za poseban doprinos pružen razvoju povijesne znanosti tijekom dugogodišnjeg znanstvenog i nastavnog rada

Iako je rođen 1938. godine u Kučićima kod Omiša, prof. Slavko Kovačić je svoj život i djelovanje vezao za grad Split u kojem se školovao, gotovo cijeli život djelovao i kojem je posvetio veliki dio svojih znanstvenih istraživanja. Kroz svoje obrazovanje koje je postigao u Splitu, Dubrovniku, Zagrebu, Zadru i Rimu osposobio se vrhunskim znanstvenim kompetencijama u području crkvene povijesti, arhivistike, glagoljaštva, staroslavenskog jezika i pomoćnih povijesnih znanosti.

Svoj dugogodišnji profesorski rad proveo je kao profesor crkvene povijesti na Teologiji u Splitu, nastavio na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu te neko vrijeme na splitskomu Institutu za teološku kulturu i u sjemenišnoj gimnaziji. Kroz kolegije iz crkvene povijesti, metodologije znanstvenog rada, kršćanske arheologije, staroslavenskog i latinskog jezika dao je neprocjenjiv doprinos razvoju znanosti u Splitu. Još veći doprinos razvoju grada Splita i Hrvatske don Slavko Kovačić je dao obrazujući i odgojivši mnoge generacije studenata i bogoslova, svećenika, znanstvenika i kulturnih djelatnika koji su nastavili svojim radom i djelovanjem doprinositi pozitivnoj slici Hrvatske.

Osim profesorske službe njegov su potencijal otkrili kolege i nadređeni koji su ga izabirali na najodgovornije upravljačke dužnosti. Prof. Kovačić bio je vršitelj dužnosti rektora i rektor Teologije u Splitu i dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta, ali i aktivni sudionik izgradnje grada Splita kao sveučilišnog grada. Za svoje djelovanje dobio je plaketu Sveučilišta u Splitu. Ipak, posebno mjesto u njegovom djelovanju zauzima služba arhivista Nadbiskupijskog arhiva u Splitu koju je obavljao od 1974. do 2023. godine. Član je Hrvatskog povijesnog instituta u Rimu, a bio je uključen i u rad splitskog Arhivističkog društva. Imenovanjem Vlade Republike Hrvatske blo je član Arhivskog savjeta Hrvatske i Hrvatskog arhivskog vijeća. Sve to jasno ukazuje da je svojim stručnim i predanim radom dao doprinos očuvanju vrijedne arhivske grade ne samo za grad Split nego i za cijelu Hrvatsku.

Njegov rad i zalaganje prepoznati su na svim razinama, a tome svjedoče brojna imenovanja. Prof. Kovačić je imenovan počasnim članom Društva prijatelja glagoljice, odlukom Sabora Republike Hrvatske imenovan je u Komisiju za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, rješenjem Ministarstva kulture imenovan je u Povjerenstvo za realizaciju projekta izložbe Glagoljica – hrvatska knjiga u Berlinu. Veliku važnost za Split imalo je njegovo imenovanje u Upravni odbor Povijesnog arhiva Split i imenovanje u Ocjenjivačke komisije za ocjenu radova za likovno rješenje zastave Grada Splita.

Nagrada „Mirjana Gross“ za knjigu

- dodjeljuje se dr. sc. **JURAJU BALIĆU** za knjigu *“Naši životi pripadaju caru“: prikaz ratovanja i vojničkog života u XVIII. stoljeću na primjeru Ličke pukovnije*

Juraj Balić znanstveni je suradnik Hrvatskoga instituta za povijest. Njegova monografija usredotočena je na ratovanje i svakodnevicu vojničkog života u 18. stoljeću, promatrane kroz djelovanje Ličke krajiške pješake pukovnije u kontekstu habsburških ratova i reformi. Autor temu ne tretira isključivo kao povijest jedne vojne postrojbe, nego kao studiju o iskustvima ljudi uključenih u ratne procese, o institucionalnim mehanizmima koji su ta iskustva oblikovali te o posljedicama koje su dugotrajna mobilizacija i ratni ciklusi imali na lokalne zajednice. Takav fokus omogućuje da se vojna povijest sagleda u sprezi s društvenim promjenama, bez reduciranosti na puku kronologiju bojeva i zapovjednih odluka. U nacionalnoj historiografiji Hrvatsko-slavonska Vojna krajina bila je predmet opsežnih istraživanja, ponajprije u pogledu njezina pravnog statusa, administrativnog ustroja i odnosa s civilnim društvom. Operativna dimenzija ratovanja krajiških postrojbi i iskustvo samih vojnika u europskim ratovima 18. stoljeća bili su, međutim, obrađivani fragmentarno. Balićeva knjiga nadopunjuje taj segment nudeći sustavnu analizu sudjelovanja Ličke pukovnije u Ratu za austrijsko nasljeđe, Sedmogodišnjem ratu i kasnijim sukobima, pri čemu se naglasak stavlja na obrasce mobilizacije, gubitke, dezertiranja, povratne učinke ratovanja i dinamiku odnosa između pukovnije i središnjih vojnih vlasti. U širem kontekstu, knjiga se izvrsno uklapa u suvremene međunarodne rasprave koje vojnu povijest nastoje povezati s društvenom poviješću i poviješću svakodnevice.

Nagrada „Mirjana Gross“ za knjigu

- dodjeljuje se izv. prof. dr. sc. **MARTINU PREVIŠIĆU** za knjigu *Tito's Gulag: A History of the Prison Island of Goli otok*

Martin Previšić izvanredni je profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Njegova knjiga objavljena je 2025. godine u izdanju uglednog nakladnika „Stanford University Press“ i „Hoover Institution, Stanford University“. Riječ je o vrijednoj sintezi rezultata dugogodišnjih arhivskih istraživanja koja su se usmjeravala na temu ibeovskog logora na Golom otoku. Logor je nastao za vrijeme sukoba između Tita i Staljina te je kao ibeovski logor bio otvoren od 1949. do 1956. godine. Tema logora na Golom otoku spada u jedan od kompleksnijih te historiografski zahtjevnijih problema. Dugo vremena je, prije svega iz političkih razloga, tema Golog otoka predstavljala svojevrsni tabu koji nije bio predmet znanstvenih analiza. Osim što u hrvatskoj historiografiji do Previšićevih istraživanja nisu postojali sustavno objavljeni stručni rezultati na tu temu, sama tematika zahtijeva prije svega dobro poznavanje jugoslavenske i regionalne situacije 1940-ih i 1950-ih godina, a zatim i hladnoratovskih odnosa na globalnoj razini. To međutim ne znači da je knjiga isključivo ograničena na politički okvir. Problem nastanka i postojanja logora na Golom otoku, organizacije logora, načina funkcioniranja, života zatvorenika i njihovih pojedinačnih iskustava, prelazi granice političke povijesti i otvara kompleks pitanja okrenut prema historijskoj sociologiji, kulturi pamćenja te u manjoj mjeri i problemima iz kulturološke sfere, društvene povijesti, ekohistorije ili ekonomskih tematika.

Nagrada „Vjekoslav Klaić“ za popularizaciju

- dodjeljuje se prof. dr. sc. **DINU MILINOVIĆU**, izv. prof. dr. sc. **TOMISLAVU GALOVIĆU**, izv. prof. dr. sc. **TRPIMIRU VEDRIŠU** i višoj kustosici **IVANI SUDEC ANDREIS** za doprinos popularizaciji povijesne znanosti organizacijom izložbe „U početku bijaše kraljevstvo – u povodu 1100 godina Hrvatskoga Kraljevstva“

Autori izložbe „U početku bijaše kraljevstvo – u povodu 1100 godina Hrvatskoga Kraljevstva“ u Klovićevim dvorima nisu imali nimalo lak zadatak. Riječ je o iznimno zahtjevnom i složenom projektu. U vrlo kratkom vremenu za ovako monumentalnu izložbu osmislili su i pripremili nedvojbeno najveću nacionalnu izložbu koja je brojnim posjetiteljima, da bi uspjela, morala dati iznimno jasan kontekst brojnim izloženim predmetima. Dekontekstualizirano, predmeti imaju povijesno i umjetničko značenje. No, tek uz jasno vodstvo autora, izložci su mogli davati narativ o hrvatskoj povijesti od kraja antike kao prostora na kojem će se početi stvarati ideja, ali i realnost tisućljetne hrvatske državnosti. Osim navedenoga, izložba je dodatno značajna jer već dulji niz godina nismo svjedočili monumentalnoj izložbi koja je primarno povijesne tematike. Autori izložbe su, osim osmišljavanja i postavljanja izložbe, sudjelovali u različitim vidovima promocije izložbe – davali su stručna vodstva brojnim skupinama posjetitelja: od vrtičke i školske djece, studenata povijesti i povijesti umjetnosti, nastavnika povijesti, do znanstvenika, političara (premijer, ministri, predsjednik Republike i dr.) te brojnih pojedinaca ili skupina iz zainteresirane javnosti. Uz to su promovirali izložbu, a zapravo samu temu izložbe, odnosno 1100. obljetnicu Hrvatskoga Kraljevstva u različitim medijskim istupima (novine, radio, televizija, web portali, podcasti...) i dodatnim predavanjima.

Nagrada „Ferdo Šišić“ za najbolji diplomski rad

- dodjeljuje se **ADRIANU FILČIĆU** za diplomski rad *Posjedi riječkog augustinskog samostana s kraja 16. i početka 17. stoljeća*
-

Diplomski rad Adriana Filčića predstavlja metodološki ambiciozno istraživanje temeljeno na urbaru riječkog augustinskog samostana iz 1576. godine, koji se čuva u Državnom arhivu u Rijeci, izvoru koji je dosad bio slabo poznat u hrvatskoj historiografiji. Koristeći se mikrohistorijskim i interdisciplinarnim pristupom, kombinirajući kvantitativnu, kvalitativnu i komparativnu metodu, u diplomskom radu je kolega Filčić pratio i rekonstruirao socioekonomska kretanja i prostorne strukture jednog disperziranog samostanskog posjeda koji je obuhvaćao istovremeno i ruralne i urbane ambijente na području Rijeke i njezina šireg zaleđa i okolice općenito. U radu se spajaju analiza administrativnih praksi, rekonstrukcija svakodnevice i društvenih odnosa, interpretacija ekonomskih obrazaca te primjena koncepta integrirane seoske ekonomije. Pri tome prostorna analiza omogućuje prepoznavanje obrazaca koji nisu vidljivi iz samog teksta izvora: od ekonomskih prioriteta kućanstava do načina na koji se urbani prostor prilagođavao sezonskim i gospodarskim potrebama. Time rad nadilazi klasične tekstualne interpretacije i otvara nova pitanja o prostornoj dinamici promatranog prostora.

Nagrada „Tadija Smičiklas“ za objavljivanje arhivskog gradiva

- dodjeljuje se prof. dr. sc. **GORDANU RAVANČIĆU** i dr. sc. **ANTUNU KONCULU** za objavljivanje izvora *Lamenta de foris. Tužbe kaznenih djela učinjenih izvan Grada*, s. 52, sv. 1 (HR-DADU-21.2)

Prebogata pisana baština Dubrovačke Republike pohranjena u Državnom arhivu u Dubrovniku od neprocjenjive je važnosti za hrvatsku povijest i kulturu. Dubrovačka građa je arhivska građa velikog opsega, te je iznimno važno sustavno raditi na njezinom objavljivanju, kako bi se učinila dostupnom istraživačima ne samo u Hrvatskoj nego i izvan nje. Građa je na latinskom jeziku te zanimanje za nju nadilazi krugove domaće historiografije. Stoga objavljivanje ove knjige izvora predstavlja i društvenu korist uzevši u obzir vrijednost izvora koji se u knjizi kritički objavljuju, a ovo izdanje omogućuje i detaljniji pristup spomenutim izvorima i problematici obrađenoj u njima, koji nije moguć i izvediv na istim izvorima samo u neobjavljenom arhivskom obliku. Ovim kritičkim izdanje prvi svezak *Lamenta de foris* postaje dostupan puno širem krugu korisnika, a omogućava i korištenje od stručnjaka drugih disciplina koji nisu osposobljeni za njegovo korištenje u isključivo izvornom obliku. S obzirom na temu, djelo može biti korisno i drugim disciplinama i stručnjacima, od onih koji se bave pravom i pravnom povijesti, ali i kulturnim antropolozima, latinistima, povijesnim demografima ili lingvistima, koji će u njoj pronaći važne podatke za istraživanje pravne, društvene i političke povijesti kasnosrednjovjekovnog Dubrovnika i šireg hrvatskog prostora te njihovog neposrednog okruženja, ali i istraživačima zainteresiranim za slična pitanja u drugim dijelovima Sredozemlja i Europe.

Nagrada „Jaroslav Šidak“ inozemnom povjesničaru

- dodjeljuje se dr. sc. **GÉZI PÁLFFYJU**, mađarskom povjesničaru, za knjige, članke u znanstvenim časopisima, članke u zbornicima i drugim publikacijama i knjige na svjetskim jezicima koje se dotiču hrvatske povijesti

Géza Pálffy (rođen u Veszprému 1971.) mađarski je povjesničar koji je trenutno zaposlen pri Odsjeku za povijest ranoga novoga vijeka na ELTE istraživačkom centru iz humanistike Instituta za povijest pri Eötvös Loránd Sveučilištu u Budimpešti. Autor je brojnih monografija koje se istraživački bave poviješću Ugarske u širem kontekstu Habsburške Monarhije. Njegovo posebno područje interesa uključuje povijest Ugarske, Habsburške Monarhije i Srednje Europe od 15. do početka 18. stoljeća, s posebnim osvrtom na povijest obrambenog sustava protiv Osmanlija u Ugarskoj i Hrvatskoj, habsburško-ugarske i ugarsko-hrvatske odnose te političku, vojnu i društvenu historiju. Od 1994. do 1998. te 2000. i ponovno od 2002. do 2003. predavao je na Eötvös Loránd Sveučilištu u Budimpešti pri odsjecima za srednjovjekovnu i ranonovovjekovnu mađarsku povijest i za pomoćne povijesne znanosti. Između 1995. i 2000. radio je osim toga i na Sveučilištu u Miškolcu te Sveučilištu u Pečuhu. Géza Pálffy je od 2025. godine dopisni član Mađarske akademije znanosti.

U svoja dubinska istraživanja povijesti Ugarske i Habsburške Monarhije ranoga novog vijeka Géza Pálffy komparativistički uključuje važne aspekte hrvatske povijesti iz perspektive političke, socijalne i kulturne povijesti. Specifičnost njegova doprinosa je upravo kontinuirani i složeni rad na ugarsko-hrvatskim ispreplitanjima u srednjoeuropskom kontekstu. Kao autor ili suautor je ukupno objavio 35 različitih publikacija na mađarskom jeziku ili drugim jezicima, među kojima su i monografije na hrvatskom, kao i njemačkom, engleskom, rumunjskom, slovačkom te srpskom jeziku. Osim toga je autor brojnih članaka i priloga na hrvatskom jeziku u hrvatskim znanstvenim publikacijama (npr. *Podravina: Časopis za multidisciplinarna istraživanja*, *Scrinia Slavonica*, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti - Razred za društvene znanosti* itd.). Treba osim toga napomenuti da je tijekom desetljeća rada sustavna istraživanja provodio i u Hrvatskoj (Hrvatski državni arhiv) te je ostvario značajne kontakte s brojnim hrvatskim stručnjacima. Njegova su istraživanja doprinijela boljem shvaćanju mađarsko-hrvatske zajedničke povijesti, kao i brojnim aspektima premreženosti srednjoeuropskog prostora u razdoblju ranoga novog vijeka.